

קידושים והמצאות

האם ייתכן שעד עכשיו פשוט החמצנו את ענף התיירות המבטיח ביותר במזרח התיכון - תיירות בית המקדש? ומי הם האנשים שמשקיעים מאמצים עצומים כדי לאפשר לנו לראות איך נראה מקדש שניצב בירושלים לפני אלפיים שנה? לרגל סוכות, סיור שמתחיל באטרקציית מציאות מדומה בסמוך לכותל, נמשך במוזיאון ישראל, ומסתיים במציאות עכשווית ברובע היהודי בעיר העתיקה **משה גלעד**

ברגע שבו הסתיים סרט המציאות הווירטואלית שקעתי המום בכורסה המס־תובבת. במשך 15 דקות סיירתי בבית המקדש. מציאות וירטואלית עובדת עלי, כלומר, אני מתפתה די בקלות להאמין שזו מציאות ממשית. רגע לאחר ההתחלה אני נוטה להסיר את המחסומים, מדומם את חוש הביקורת ופשוט שוקע במראה הפנטסטי. ועכשיו, מול עיני, ריצדו הכוהנים וכירכו את הקהל. התרגשות גדולה אפפה אותי. התבוננתי סביב במשקפת המציאות המדומה, רואה פרטים אחרים בכל זווית, נהנה מתצפית של 360 מעלות. כשאני מנסה לשחזר את החוויה נדמה לי שבמשך רוב הסרט התבוננתי מעלה. המקדש נראה לי גבוה מאוד, עצום, עיטורי הוהב שלו בוחקים בשמש. ברחבה סביבי שוטטו מאמינים. לא היה צפוף שם סביב המקדש והאווירה היתה נעימה. בכמה מקומות שרו שירים.

הסרתי אט אט את משקפת המציאות המדור מה ואת האוזניות ובהיתי. המעבר החזק, מהרתי בה המוארת של הר הבית, כפי שראיתי אותה לפני רגע, לחדר המעט אפלולי היה קצת אכזרי. שם, ברחבת המקדש, לבשו כולם שמלות לכי נות ארוכות, נעלו סנדלים או פסעו יחפים וגידלו זקן. כאן ישב בכורסה הסמוכה אדם ממושקף עם קרוקס לרגליו ושקיות פלסטיק על הברכיים. הוא

בחזרה לתקופת בית שני (למעלה) עם משקפת המציאות המדומה (למטה) של הקרן למורשת הכותל. עיסוק בכמיהה צילומים: הקרן למורשת הכותל

דגם ירושלים בימי בית שני, שהועבר למוזיאון ישראל מהוללנד. מעמיד את סיפור המגילות הגנוזות בהקשר הנכון. צילומים: משה גלעד

בעבר, כדי שהמבקרים יוכלו להבין את חוויית הכותל בהקשר הנכון. אנחנו מתנגדים לעלייה להר הבית. אין מבחינתנו אופציה כזאת. הסרט שהכנו עוסק בכמיהה. זו כמיהה שאינה הגיונית, היא פנימית, ובכל זאת עובדה ששינוי יושבים כאן עכשיו ולכן צריך להיעזר בה. רצינו שהמבקרים שייצאו מכאן יאמרו שהחוויה הווירטואלית מרגשת ומרוממת."

מאתר לאתר

הביקור הממשי ברחבת הכותל והביקור הווירטואלי בבית המקדש עוררו את סקרנו. ת.ה. האם ייתכן שעד עכשיו פשוט החמצנו את ענף התיירות המבטיח ביותר במזרח התיכון - תיירות בית המקדש? רצינו להכיר אפשרויות נוספות לביקור בבית המקדש. איך הוא נראה? מה עשו בו? מי האנשים המשקיעים מאמצים עצומים כדי לאפשר לנו לראות באופן הברור ביותר איך נראה מקדש שניצב בירושלים לפי ני אלפיים שנה? ההחלטה הראשונה במסע אל בית המקדש היתה לא לצחוק מוקדם מדי. יש לי נטייה מגונה לגחך.

קל לפטור את כל מי שמנסה לשחזר את בית המקדש בתואר "הווי". אבל מהר מאוד מתברר שמעורבים בכך אנשים רציניים, יסודיים, אינטליגנטים, שולטים בטכנולוגיות מתקדמות, יודעים מצוין מה רוצים תיירים לראות ומבינים בדיוק איזה מחקר היסטורי דרוש כדי לשכנע אנשים שאמונתם פחות נלהבת. חלקם נוקטים גם צעדים מעשיים לקידום האג'נדה הדתית פוליטית מאיימת מאוד, אבל סדרת הביקורים הזאת דבקה בהיבטים התיירותיים, תוך התעלמות מכוונת מן הפתרונות המשיחיים. כתייר לא חייבים לראות הכל.

חיפוש מהיר בגוגל העלה את האתר "בית המקדש" של אשר כהן. כהן, צעיר בן 35 שחזר בתשובה לפני כמה שנים, מעיד על עצמו שמגיל צעיר ביותר חש משיכה חזקה וערטילאית לנושא המקדש. אתר האינטרנט שהקים במשך

בסרט של מכון המקדש (למעלה) הסבירו כי הגיעה השעה להקמתו של בית שלישי. באנימציה מרשימה אפילו הציבו אותו בלב הר הבית. תהליך הבנייה לא פורט ודומה היה שהמקדש ירד בשלמותו מהשמים, מה שחוסך הרבה בעיות

לדבר שלא לייחוס. ולאחר שהסביר מדוע בחרו במציאות מדומה ולא רבודה הוא הוסיף: "המטרה שלנו אינה הצטיינות טכנולוגית. הטכנולוגיה היא כלי עזר בלבד עבורנו וזה דורש איפוק. אנחנו לא דיסנילנד", משפט שבשלב זה עדיין לא ידעתי עד כמה יהיה מרכזי במסע לבית המקדש.

המוטיבציה לפיתוח אטרקציית המציאות המדומה ככותל נבעה, לדבריו, מהצורך בתוכן קצר שאפשר להציג לפני מבקרים עצמאיים, שאינם מגיעים בקבוצות. כתשעה מיליון בני אדם מגיעים לרחבת הכותל המערבי בכל שנה, קרוב למיליון מהם מסיירים במערות הכותל ובאתרים הסמוכים, אבל, מסביר הבכיר, כל הסיוורים האלה מיועדים לקבוצות. האטרקציה החדשה - "טכנולוגיה ראשונה מסוגה בישראל ומהחדשניות בעולם", כהגדרת הקרן, מבית היוצר של חברת ArchTour - מיועדת ליחידים.

אבל הדאגה למי שמטייל בגפו היא לא המניע היחיד שבבסיס הפרויקט כמוכח. "חיפשנו את המכנה המשותף לכל עם ישראל", אומר הבכיר זמן קצר לפני סערת אונסק"ו, "רצינו להקים מקום אחד שלא מפלג, גטול מחלוקות, שמתמקד בעלייה לרגל. זה המנדט שלנו - להראות מה היה כאן בעבר, להעביר את מורשת הכותל שיונקת מהמקדש".

האם הצגה של בית המקדש אינה כניסה לטריטוריה שנויה במחלוקת ועמוסת סכסוך כיס פוליטיים שעד כה נמנעת ממנה? "המקדש שאנחנו מציגים למבקרים אינו בית שלישי, אלא שחזור מדויק ככל האפשר של מה שהיה כאן

המשך מהעמוד הקודם

הבית מעלה ומטה, ואחר כך לשמאל ולימין. קיינאטי בו. חוויית הביקור שלו בבית המקדש נמשכה בעוד זו שלי כבר הסתיימה. רבע שעה יכולה לחלוף ממש מהר. יצאתי החוצה ואור הצהריים הבוהק של רחבת הכותל המערבי סינור אותי לחלוטין. מולי התגודדו כמה עשרות מתפללים ממשיים, לבושי ג'ינס וחולצות טריקו. קשת רור בינסון, שהתנשאה מעלי כמה דקות לפני כן במציאות המדומה, נראתה במציאות הממשית מאכזבות ופחות מרשימה.

חוויית המציאות המדומה, חידוש שעושה בימים אלה את צעדי ההרצה שלו, הוא אטרקציית תיירות שהשיקה הקרן למורשת הכותל המערבי, גוף ממשלתי שהקים משרד הדתות ב-1988 כדי לפתח ולשמר את הכותל המערבי ומנהרר תיו. בחלל תת־קרקעי עתיק, משגרת הקרן את המבקרים בחזרה אל תקופת בית שני ומאפשרת להם לסייר בהר הבית ובבית המקדש. כדי שאלה יוכלו לבקר בקשת רובינסון, בסתיו המלכותי, בעזרת בית המקדש וכמובן בהיכל, "להתרשם מיופיו של המבנה המפואר ומממדיו העצומים... לעמוד במרכז ההתרחשות ולפגוש דמויות מרכזיות כגון כוהנים ועולי רגל", נערכה קודם לכן עבודת מחקר מקיפה בהשתתפות היסטוריונים, רבנים, ארכיאולוגים וחוקרי אמנות. המקורות שגויסו לעזרה היו המשנה והגמרא, כתביו של יוספוס פלביוס, ממצאים ארכיאולוגיים בשטח ועדויות אחרות לאדריכלות המקובלת בתקופה הרומית. כך שוחזרו מבנה הר הבית ובית המקדש לפרטי פרטים, מתוך שימת דגש על החיבור הפיזי בין הממצאים בשטח לשחזור האתר בממדיו הממשיים.

"תוצרי המחקר איפשרו שחזור מפורט עד רמת סוגי השיש, הרצפות והחומרים שבהם השתמשו לבנייה, ואלה מוקמו כשכבה נוספת על גבי השרידים בשטח. כך מתאפשרת התמצאות מרחבית ברורה בכל תא השטח סביב בית המקדש", אמר לי בכיר מקרן המורשת של הכותל שהקפיד

תקופה ארוכה ובמאמצים גדולים מאפשר למי בקרים בו לערוך סיוורים וירטואליים במשכן, בבית ראשון ובבית שני. כהן עצמו מסביר כך: "אתר בית המקדש בא לתת תמונה ויוזאלית של נושא המקדשים, מן המשכן שהקים משה על פי מצוות ה' במדבר סיני, דרך בית ראשון ושני ועד בית המקדש שראה יחזקאל בחזונו. ליקטתי מי דע מאתרים שונים ומגוונים כדי לרכו את כל המידע הרלוונטי באתר אחד, בצבעים יפים וב"שפה פשוטה ככל הניתן".

האתר הוא לדבריו יוזמה פרטית ואישית לח' לוטין "בתיאום עם הבורא". המטרה המוצהרת היא הכרת נושא המקדש, וכהן, שהשיחה עמו קרה לחת, ידידותית ולבבית מאוד, מדמה את ההיכרות הזאת לקורס הכנה ללידה. "בדיוק כמו אב שהולך לקורס כוה, לא יכול להיות שאנחנו נשב אפא" תים ולא נקדם את הקמת המקדש. מיליוני בני אדם כמהים לכך וחשוב שנתכונן ללידה הזאת. לכולנו יש כמיהה לראות את הנולד והאתר בא להראות לנו את הנולד".

הדפדוף באתר בית המקדש של כהן אמנם נאה, צבעוני ומשמח את הלב, אבל קשה ללמוד ממנו באופן מוחשי יותר איך בדיוק נראו המ"בנים, החצרות והחומות של המקדש. השחזור, כפי שמעיד כהן עצמו, סכמטי. אנימציית מח"שב שמבוססת על כתביו של יוסף בן מתתיהו (יוספוס פלביוס) ומחקריו של ד"ר יהושע פלג מאוניברסיטת בר אילן. הגיע הרגע למשהו מר"חשי יותר ממסך המחשב.

הוילנד ולא דיסנילנד

המקום הפשוט והמתבקש ביותר להתחיל בו הוא מוזיאון ישראל. שם, לצד היכל הס"פר שבו מוצגות המגילות הגנוזות, מציגים את דגם ירושלים בימי בית שני. הדגם מש"חזר את מראה העיר בשנת 66 לספירה, ערב פרוץ המרד הגדול של היהודים ברומאים. הוא נחנך בדיוק לפני חמישים שנה במתחם מלון הוילנד שבשכונת בית וגן בירושלים. בנייתו היתה יוזמה או גחמה של בעל המלון, הנס צבי קרוך, לזכר בנו יעקב שנהרג במלחמת העצמאות. ירושלים של טרום מלחמת ששת הימים היתה מנותקת מן העיר העתיקה, וק"רוך הבין היטב שדגם שיבהיר למבקרים איך נראתה העיר היהודית בשיא פריחתה עשוי להפוך לאטרקציה תיירותית מושכת. מין תח"ליף לביקור בעיר העתיקה ובהר הבית. אני זר"כר היטב שכיילד הותיר כי הדגם רושם עצום. בייחוד מושך את תשומת הלב מתחם הר הבית, עם בית המקדש שמתנוסס במרכזו. גם השבוע, בשעת שקיעה, נראה הדגם נהדר. הוא נבנה בת"חילת שנות השישים לפי פרשנות של פרופסור מיכאל אבי"יונה לתיאוריו של יוסף בן מתתיהו, שמתרע על שטח גדול - 2,000 מטרים רבועים - ומציג את מבני העיר בקנה מידה של 1:50. האופן שבו מוצג המקדש בדגם נהפך במרוצת השנים לתיאור המקובל של בית שני.

כאשר מלון הוילנד נהפך לנדל"ן ואחר כך לפרויקט ולסקנדל, התעורר הצורך להעתיק את הדגם למקום אחר ומוזיאון ישראל הסכים לא"רח אותו. בשנת 2006, במבצע הנדסי מורכב, פורק הדגם ליד הוילנד לאלף חלקים, הועבר כמשך יותר מחודשיים למוזיאון ישראל והור"כב שם מחדש. במהלך המעבר בוצעו בו גם כמה תקיונים, עדכונים ושיפורים, על פי מידע שנצבר

בזמן שעליתם לבית המקדש

עשרות ארגונים עוסקים כיום באופן יומיומי בהר הבית או בבית המקדש. מכון המקדש הוא הגדול שבהם והוא עוסק בשחזור כלים ובמעין הכנות מעשיות ליום פקודה - היום שבו תינתן הרשות לשוב ולהקים את המקדש. ארגונים אחרים עוסקים בלובינג בכנסת, בעידוד עלייה להר הבית, בענייני הלכה ועשיית נפשות לנושא.

בעשור האחרון רואים פעילי המקדש פרי לעמלם: נושא הר הבית זז מהשוליים הסהרוריים למרכז העיסוק הציבורי של הציבור הדתי-לאומי בישראל. בכנסת הקודמת כיהנו כעשרה חברי כנסת שעסקו בנושא באופן קבוע, הבולטים שבהם היו מירי רגב ומשה פייגלין. בכנסת הנוכחית מכהן יהודה גליק שחר הבית הוא הדגל הראשון והעיקרי שלו.

ישנם כמה הסברים לשינוי הדרמטי הזה בסדר היום של החברה הדתית. המקובל שבהם הוא שככל שמדינת ישראל "בגדה" בייעודה על פי התוכנית המשיחית והחלה לפנות התנחלויות ולסגת משטחים - החל בסיני וכלה בהתנתקות - כך ביקשה לעצמה הציונות הדתית מיתוס משיחי חדש, ומצאה אותו בהר הבית. כך או כך, העיסוק האינטנסיבי בבית המקדש, בעלייה להר הבית ובשינוי הסטטוס קוו השפייע, ולא לטובה, על החיים בירושלים של ימינו.

קציני המשטרה בעיר יכולים להעיד כיצד בתוך שעה מרגע שחבר או חברת כנסת הודיעו על הצעת חוק חדשה בנושא או על ביקור נוסף בהר, החלו הפגנות אלימות בהר הבית. חקירות הפיגועים בשנתיים האחרונות העלו כי כמעט בכולם היתה ההנעה על אלאקצא המניע הראשון במעלה של המפגעים. בצוואה שצילם לפני שיצא לפיגוע ביום ראשון שעבר בירושלים הסביר המפגע את מניעיו. "ביום הדין ישאלו אותנו מה עשינו בשביל אלאקצא", הוא אמר. בדומה לכמעט כל אחד אחר ממבצעי פיגועי הדקירה, הדרסה והירי בעיר בשנתיים האחרונות, גם הוא הונע על ידי החשש מפני הפגיעה במסגדים או מפני שינוי הסטטוס קוו בהר הבית - שלא מאפשר תפילת יהודים במקום, אלא רק ביקור - ועל ידי צורך עמוק להגן על אלאקצא.

בניסיון להרגיע את הרוחות אסור ראש הממשלה על עליית חברי כנסת להר הבית ואנשיו עושים כל מאמץ להשתיק את השיח הפוליטי בנושא. אבל העיסוק העממי בנושא הר הבית נמשך ומתגבש. העובדה שהקרן למורשת הכותל, נושאת דגל התפישה המסורתית שלפיה אסור לעלות להר הבית, הצטרפה למיזמי הר הבית הווירטואליים היא סימן חזק לכך שטרנד העיסוק במקדש רחוק מלדעוך.

ניר חסון

התערוכה "סוד ההיכל: בעקבות מגילת המק"דש", פירסם לצדה ספר שפרק אחד בו עוסק בשאלת בית המקדש ביהדות המודרנית. במס"גרתו הוא מוכיח שכניית המקדש חשובה אמ"גם ליהדות הדתית, אבל מעסיקה לא פחות את החילונים בישראל. לדבריו, יהודים שהתחנכו על ברכי מסורת ישראל לא יכלו שלא לחשוב על מקדש. הרצל תיאר בספרו "אלטנוילנד" את המקדש כמין בית כנסת גדול. בוריס שץ, מקים בצלאל, תיאר באחד מכתביו תחושה של כני"סה אל כמין מוזיאון. בן גוריון כינה את המדי"נה הצעירה "הבית השלישי" ומוסדות ייצוגיים וכו לשם היכל - כאלה הם היכל התרבות, היכל שלמה או היכל הספר שלצדו אנחנו יושבים. ואילו הכנסת זכתה לכינוי משכן. רויטמן מכ"נה זאת "מורשת ישראל שעברה עדכון". ועם זאת הוא מזכיר שהעניין בבית המקדש לא נעצר כאן, הנושא מצית את דמיונם של מיליוני אנ"שים ברחבי העולם. בסאו פאולו הוקם "מקדש שלמה המלך" בהשקעה של 300 מיליון דולר ונחנך לפני שנתיים בנוכחותה של נשיאת בר"זיל או, דילמה רוסף. המבנה, שהקימה הכנסייה האוניברסלית, מכיל עשרת אלפים מושבים

בארבעים השנים שחלפו מאז הקמתו. כיום הדגם הוא עדיין רכושיה של משפחת קרוך והיא מש"תתפת בתשלום בעבור התחזוקה שלו, אך המי"קום שנבחר, לצד היכל הספר, מעניק לו חשיבות גדולה וכבוד עצום.

ד"ר אדולפו רויטמן, אוצר המגילות הגנר"זות ומנהל היכל הספר, הוא כיום האחראי לדגם. "הלגו הכי גדול בעולם", הוא מכנה אותו ומבהיר: "אנחנו מתייחסים אל המודל כאל יצירת אמ"נות. כאוצר תמכתי באימוץ שלו לצד היכל הס"פר. הדיון היה עקרוני, אם הוא מתאים למוזיאון לאומי. חישנו מכך שנוצג כדיסנילנד".

עשר שנים אחר כך מסכם רויטמן את המע"בר כהצלחה גדולה. הדגם פופולרי מאוד, לדבריו, וההוכחה לכך התקבלה בשנים 2007 עד 2010, במהלך השיפוץ הגדול במוזיאון ישראל. היכל הספר ודגם ירושלים בימי בית שני נותרו פתו"חים ומשכו קהל רב - יותר מחצי מיליון מבק"רים. "אלה שתי פרימדונות שכל מוזיאון בעולם היה שמח לארח", מסכם רויטמן, "המודל מש"לים יפה את סיפור המגילות הגנוזות ומעמיד אותו בהקשר הנכון".

רויטמן, ש-2003 אצר במוזיאון את

בחנות של מכון המקדש. יש גם דגם של בית המקדש ב-5,000 שקל צילום: משה גלעד

וגובהו כשל בניין בן 18 קומות. מקימיו טוע"נים שהוא העתק מדויק של בית ראשון, שחרב במאה השישית לפני הספירה.

אשר לבית שני - המקור המהימן ביותר שיש בידינו למראה שלו הוא, לדברי רויטמן, שוב, יוספוס פלביוס הבלתי נלאה. "הוא ראה את המקדש כמו עיניו. פלביוס נולד במחצית המאה הראשונה לספירה והמקדש חרב בשנת 70. כלו"מר הוא ראה אותו בשיאו. השיפוץ האחרון של הורדוס הסתיים בערך בשנת 60 והעדויות של יוספוס פלביוס מדויקות בדרך כלל".

הדגם שבמוזיאון ישראל אכן מעניק למתבונן תמונה של המראה החיצוני היפה של בית המק"דש. אפשר להבין את מיקומו בירושלים ואת הפ"רופורציות בין גודלו למבנים האחרים בעיר. אבל אי אפשר ללמוד בו כמעט מאומה על מראה חד"ריו הפנימיים או על פרטים מדויקים יותר שק"שורים בעבודת המקדש. המשכתי לתחנה הבאה.

סיום מודרך במכון המקדש כדי להרחיב את האופקים פניתי לרובע היהודי בעיר העתיקה. היו בידי שלוש כתובות. הראשונה התגלתה כלא מדויקת או לא מעוד"כנת. חיפשתי את "מרכז הר הבית" שאמור לפ"עול ברחוב הב"ד 56, ובו היה פעם דגם של בית המקדש, אבל במקום זאת מצאתי שלט גדול שהסביר שכאן פועל מוזיאון תהלים והוא סגור עכשיו. משם צעדתי מרחק לא גדול ל"מרכז לתולדות ירושלים בימי הבית הראשון" מיסו"דה של יד יצחק בן צבי. במקום זה ניצב דגם של ירושלים והנחתי שבית המקדש הוא חלק ממנו, אלא שכניסתי נאסרה מכיוון שבאתי בלי מה שהקופאית כינתה "הקבוצה שלי". היא מצייתת לנהלים, הכניסה מותרת רק לקבוצות, ועד שלא אמצא את הקבוצה שלי איני יכול להיכנס.

חמש דקות אחר כך כבר שילמתי 35 שקל תמורת סיור מקיף ומודרך במכון המקדש שבי"רחוב משגב לדרך 40 ברובע היהודי, מרחק דקות הליכה ספורות מן הכותל המערבי ובדיוק על נתיב הצעיידה של ההולכים לכותל משער ציון. במהלך ההמתנה גיליתי שזה אתר תיירות פו"פולרי מאוד. עשרות מבקרים, תיירים וישרא"לים, נכנסו ויצאו ללא הרף. בחנות היה אפילו עומס ממש. הסיור המודרך יוצא בכל רבע שעה, הביקור במקום נמשך 50 דקות, וכבר במבואה התרשמתי מדגם יפה של בית המק"דש שמכרו בחנות המכון. שקלתי לקנות אותו אבל מחירו, 4,999 שקל, מעט הרתיע אותי. לצ"דז מכרו ספר חדש, אלבומי ומסקרו, "בית המק"דש בירושלים" שמו (ומחירו 185 שקל). מחברו, הרב ישראל אריאל, הוא מייסד וראש מכון המ"קדש ובעבר סיפר בכמה ראיונות שכיבש העיר העתיקה והר הבית כצנחן בימי מלחמת ששת הימים היה החוויה המכוננת של חייו.

הסיור המודרך במכון המקדש - שעבר לביתו הנוכחי, הגדול והמרווח לפני כשלוש שנים - הת"גלה כאוטומטי. כלומר פסעתי לתוך החדר הרא"שון ופסקול מוקלט הסביר לי מה אני רואה. בח"דר הראשון ניצב מאחורי זכוכית דגם מרהיב של בית המקדש השני שבנה האמן מיכאל אוסניס. לא יכולתי להתיק ממנו את העיניים. על הקי"רות תלו תמונות שבהן תוארו הפעולות השונות

צילומים: אמיל סלמן ואוליבייה פיטוסי

מכלי המקדש והם מוצגים לציבור בתערוכת המכון בירושלים. המכון גם פועל לקרב את מושגי המקדש ולהמחישם כך שיהיו מובנים יותר. לצורך כך נבנה דגם מדויק של בית המקדש וכן צוירו על ידי אמנים ידועי שם ציורי שמן מרהיבים המתארים את חיי המקדש. המכון רואה חשיבות עליונה בכך שיותר ויותר יהודים יעסקו בלימוד ובעשייה בעניינים הקשורים למקדש מתוך תפישה שהמקדש הוא מרכז החיים היהודיים ומהווה קשר חי בין עם ישראל לאביו שבשמים.

הרב חיים ריצ'מן, העומד בראש המחלקה הבינלאומית של מכון המקדש, הסביר לי בשיחת טלפון ארוכה שמטרתו של המכון היא להדליק את הכמיהה של עם ישראל למקדש. "אנחנו מודעים היטב למצב האנושי והפוליטי בירושלים", אמר הרב ריצ'מן. "אנחנו לא רוצים להיתעמט אלא לעורר עניין. הכלים שמוצגים בתערוכה חשובים בעינינו מכיוון שמולם המבקר מרגיש שאור המקדש אינו סתם מיתוס. זה דבר ממש. יש 93 כלים ששימשו בעבודת בית המקדש. לכל כלי יש תיאור שכולל מידה וחומר. מטרתנו היא ליצור כלי כשהאלה לא סתם מוצגים או שחזורי כלים. אלה הכלים שבהם אפשר יהיה להשתמש בבוא היום בבית המקדש. זה הפך את התערוכה שלנו לעשייה של אמונה. זה לא די. סגילנד אלא תהליך היסטורי מרתק. כדי ליצור את הכלים נפגשנו עם בעלי ידע מקצועיים, מומחים בתחומם, שעזרו לנו ליצור יצירות מיוחדות במינן. רק תחשוב כמה מחקר דרוש כדי ליצור את אבני החורשן של הכהן הגדול".

הרב ריצ'מן מסביר שבית המקדש מושך את עניינות כלל עולמית. אחר כך הוא מדגיש באופן מיוחד ש"אנשי מכון המקדש אינם משיחיסטים. אנחנו ממשיכי הרמב"ם, כלומר פועלים בכוח השכל ונטועים באדמה. מבין 613 מצוות, כמעט עשירי, 202 מצוות, קשורות לבית המקדש - איך אפשר להתעלם מכך? אבל חשוב לזכור שאין לנו אוכססיה עם בניין. אנחנו לא בונים חופשיים חלילה (צחק). הרעיון הוא שהשכינה רוצה להיות במקום הזה".

בשיחה אחרת אמר לי מנכ"ל מכון המקדש, יצחק אלוני, ש-70 אלף מבקרים פוקדים את התצוגה במקום בכל שנה, מחציתם ישראלים ומחציתם תיירים מחו"ל. גם הרב ריצ'מן טוען

שכיצעו הכהנים בחצר המקדש. בארונות הזכור כית לאורך הקירות הוצגו כלי נגינה - שמונה נבלים, שתי חצוצרות גדולות ושש קטנות. לא חר כעשר דקות הזמין אותי הקול, שנשמע כה כלאה בין קולו של יורם זק ב"אח הגדול" לקולו של מורה שמתאמץ למצוא חן ולעניין ילדים משועממים, לעבור לחדר הבא.

בחדר השני הוצגו דגם של המזבח וכיור נחושת ענק שבו יכלו תריסר כוהנים ליטול ידיים ולשטוף רגליים. בארון זכוכית אחר ניצבו כובות של שני כוהנים מזוקנים. אחד מהם, הכוהן הגדול, לבש מעל בגדיו הלכנים גם אפוד וחושן. בחדר השלישי מוצגים מזבח קטורת מצופה כזהב, מנורה עם שבעה קנים, שולחן מוזהב גדול, ולבסוף, מאחורי מסך אדום שנפתח אוטומטית, קודש הקודשים ובתוכו ארון הקודש ועליו המלאכים.

בתום הביקור צפיתי בסרט שנמשך כרבע שעה ובו הוסבר בפירוט שהגיעה השעה להקמתו של בית שלישי. באנימציה מרשימה אפילו הציבו אותו בלב הר הבית, בדיוק במקום שבו עמדו מדים כיום המסגדים הקדושים למוסלמים. תהליך הבנייה לא פורט ובאחד מחלקי הסרט דומה היה שהמקדש ירד בשלמותו מהשמים, מה שחרסך כמובן הרבה מאמצים ובעיות ומסיר מאיתנו את האחריות. הסרט מסתיים בשאלה: "הילדים כבר מוכנים, ואתם?"

באתר מכון המקדש כתוב: "המכון עוסק בהשבת נושא בית המקדש לחיית המחשבה היהודית ובקידום העיסוק היומיומי בנושא זה. במסגרת זו, בין השאר, שוחזרו במכון רבים

ד"ר אדולפו רויטמן (למטה), אוצר המגילות הגנוזות ומנהל היכל הספר, הוא האחראי לדגם. "הלגו הכי גדול בעולם", הוא מכנה אותו ומבהיר: "אנחנו מתייחסים אל המודל כאל יצירת אמנות"

הרב חיים ריצ'מן (למעלה), מכון המקדש: "אנחנו מרגישים את המהפכה. כשהצטרפתי לעבודה במכון נחשבנו אנשי שוליים או תמהונים. מאומה לא נותר מזה"

מאה שנים או יותר. הכמיהה הזאת היא כמובן חלק מן הסוגיה המורכבת של ציפיות משיחיות שקיימות בתרבות היהודית. כל יהודי מזכיר את בית המקדש שלוש פעמים ביום ורק טבעי שהוא ירצה לדעת איך נראה המקום הזה, שמדברים עליו כל כך הרבה. הסקרנות הזאת מובנת לגמרי. אם המתפללים אומרים את התפילה בכינות הם צריכים להתכונן לזה באיוושהי צורה".

האם הכמיהה לבית המקדש השתנתה בעשורים האחרונים?

"יש שינויים דרמטיים. לפני כעשרים שנה הנושא לא היה פופולרי כפי שהוא כעת. הר הבית היה סגור או ליהודים והתסכול של רבים היה עצום. מאז הר הבית נפתח לביקורים אך לא לתפילות והמעמד שלו השתנה. כיום זה כמעט קונסנווס לעלות אליו. באופן טבעי יש לזה השפעה מיידית גם על הצורך לתאר ויואלית איך נראה בית המקדש. מספר התיאורים האלה גדל בשנים האחרונות בהתמדה ובקצב מהיר".

את ההתפתחות המעניינת ביותר רואה ענ"ברי דווקא בכך שהקרן למורשת הכותל המערבי משקיעה בפרויקטים של מציאת מדומה שמתארים את בית המקדש. "חשוב להבין - אני שייכות לאוהבי הר הבית נמצאים בקונפליקט מתמשך. במשך שנים רבות התקבע המשפט שהכותל הוא המקום הקדוש ביותר לעם היהודי. בעצם, עכשיו באים רבים ואומרים שזה לא נכון והר הבית ובית המקדש הם המקומות הכי קדושים. זה בדיוק מה שצועקים הפעילים למען המקדש. יכול להיות שמה שאנחנו רואים עכשיו הוא שאנשי קרן מורשת הכותל מרגישים שהם מפסידים במערכה למכון המקדש ולכן הם פועלים כדי לקדם אטרקציות שבהן רואים את בית המקדש. זו השערה בלבד ואיני יודע זאת לבטח, אבל זאת התפתחות מעניינת".